

ΠΟΛΥΓΝΩΤΟΣ ΒΑΓΗΣ*

Ελένη Α. Λαγουμτζή

Στο γραφικό χωριό Ποταμιά της Θάσου και σ' ένα καλαίσθητα ανακαινισμένο κτήριο, στεγάζονται από τον Αύγουστο του 1981 μερικά από τα έργα τέχνης του περίφημου γλύπτη Πολύγνωτου Βαγή.

Τα έργα αυτά έφτασαν εδώ μετά από ενέργειες του αδελφού του Λάμπρου Βαγή. Υπήρξαν προτάσεις να στεγασθούν στο «ΠΑΛΑΤΑΚΙ» των Λιμεναρίων, αλλά τελικά έφτασαν στον τόπο απ' τον οποίο καταγόταν ο καλλιτέχνης.

Όμως ποια είναι η ιστορία του νεαρού Πολυγνώτου, που ξεκίνησε και έφτασε στην Αμερική το 1911 για να κατακτήσει με την τέχνη του τη μακρινή χώρα;

Ο Πολύγνωτος λοιπόν δούλευε με τον πατέρα του Γιώργο Βαγή στα «ξύλα», (ήταν υλοτόμος δηλαδή και όχι τσομπανόπουλο, όπως αλλού αναφέρεται) στο μεγαλέμπορο Σταματέκο. Όταν ο νεαρός Πολύγνωτος θέλησε να ξενιτευθεί, κυνηγημένος απ' τους Τούρκους, ο ίδιος αυτός ξυλέμπορος του έδωσε τα χρήματα για τα εισιτήριά του. Έτσι «μπάρκαρε» μαζί με άλλους απ' το ακρωτήριο «Πύργος» με το καράβι του Σταματέκου για τον Πειραιά, σε ηλικία 17 ετών.

Όταν έφτασε στην Αμερική, τον παρέλαβε ο αδελφός της μητέρας του, Λήμνιος στην καταγωγή απ' το χωριό «Βάρος», και τον προσέλαβε στο κατάστημά του σαν υπάλληλο.

Κάποια μέρα όμως, που ήταν η καθοριστική ίσως για τον καλλιτέχνη, πέρασε απ' το μαγαζί του θείου του ένας Αμερικάνος καλλιτέχνης. Είδε τον Πολύγνωτο που πάνω σε μια «κεραμίδα» σκάλιζε το κεφάλι του Έλληνα πο-

* Σημείωμα: Τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω δε φιλοδοξούν να αγγίξουν καν το έργο του μεγάλου μας πατριώτη σαν καλλιτέχνη. Θέλησαν μόνο να περπατήσουν στα μονοπάτια της ψυχής του «ανθρώπου-καλλιτέχνη», μέσα από τις μαρτυρίες του αδελφού του Λάμπρου Βαγή, που ζει στη γενέτειρά τους την Ποταμιά. Μέσα απ' τις αδερφικές αυτές θύμησες, ελπίζω ότι ξαναζωντανεύει συναισθηματικά η μεγάλη προσωπικότητα του Πολύγνωτου Βαγή.

λιτικού Ελευθερίου Βενιζέλου. Τον ρώτησε: «Τι κάνεις;» και 'κείνος του απάντησε πως δούλευε σαν υπάλληλος στου θείου του. Τον πρότεινε τότε να πάει κοντά του, γιατί ήταν άδικο για το ταλέντο του να μένει υπάλληλος στο μαγαζί του θείου του. Ήταν τότε περίπου 20 ετών.

Δέχτηκε την πρόταση του Αμερικάνου και πήγε κοντά του. Απ' τον πρώτο κιόλας καιρό που εργάστηκε μαζί του «έβγαλε έργο» το οποίο ήταν τόσο επιτυχημένο που τον άφησε να εργάζεται μόνος του και να κάνει τη δική του συλλογή.

Έτσι, απομονωμένος σχεδόν, συνέχισε να εργάζεται σαν ένας ασκητής. Τα οικονομικά του δεν του επέτρεπαν ούτε για την αγορά της απαραίτητης τροφής του. Ψαρεύοντας λοιπόν στο Long Island όπου έμενε, εξασφάλιζε την τροφή του, μοιραζόμενος τα ψάρια που έβγαζε με το γάτο του, που ήταν τότε και ο μοναδικός του σύντροφος. Η τροφή του πολλές φορές «πλουτιζόταν» κι από χόρτα, τα οποία απλόχερα του χάριζε η φύση.

Τις πέτρες, στις οποίες σκάλιζε τα έργα του, τις έβγαζε ο ίδιος απ' τη θάλασσα, γιατί ήταν γεροδεμένος άντρας και τα χέρια του ροζιασμένα πάντα, ήταν χέρια δημιουργού.

Απ' τα έργα αυτά μερικά βρίσκονται στην Ποταμιά και είναι από γρανίτη και απ' τα πιο βαριά που υπάρχουν στο τοπικό Μουσείο. Αυτά είναι «Αετός που πνίγει το λαγό» και «Μια γυναίκα με το παιδί της».

Πολλά από τα έργα του είναι καμωμένα σε αιγυπτιακή πέτρα, την οποία αγόραζε απ' την Αίγυπτο. Για να εξασφαλίσει τα χρήματα της αγοράς της πουλούσε άλλα μικρότερα έργα του.

Στο έργο του τον βοηθά πολύ και η γυναίκα του Σύλβια, έχει παντρευτεί στο μεταξύ, η οποία ήταν εβραϊκής καταγωγής και διάσημη ποιήτρια. Τον αγαπούσε πολύ και όταν εκείνος αρρώσταινε, προσευχόταν στη χριστιανική εκκλησία να τον βοηθήσει. Και η ίδια ήθελε πολύ να γίνει χριστιανή, θέληση που δεν μπόρεσε να εκπληρώσει, γιατί την πρόλαβε ο θάνατος. Εδώ πρέπει να προσθέσουμε πως κι ο ίδιος ο Πολύγνωτος ήταν βαθιά θρησκευόμενος από μικρό παιδί.

Άλλη του μεγάλη αγάπη ήταν η θάλασσα. Γι' αυτό και την κατοικία του την εστερέωσε κοντά σ' αυτήν. Εκεί συνεχίζει το δημιουργικό του έργο. Διακρίνεται ανάμεσα στους μεγάλους καλλιτέχνες της Αμερικής, εκτιμάται ιδιαίτερα και παρασημοφορείται από ξένους και Αμερικανούς επισήμους.

Του προτείνεται να γίνει Αμερικανός υπήκοος, αλλά αρνείται και πάντα υπογράφει στα έργα του «Πολύγνωτος Βαγής Έλληνας».

Κι ενώ είναι φτασμένος πια καλλιτέχνης, το καλοκαίρι του 1962 αποφασίζει να επισκεφτεί τον τόπο που γεννήθηκε.

Φτάνει στην Αθήνα και δεν παραλείπει να επισκεφτεί τι άλλο; Την Ακρό-

πολη της Αθήνας. Βλέπει και θαυμάζει με το έμπειρο μάτι του καλλιτέχνη τους θησαυρούς της Ακρόπολης και το εκεί ευρισκόμενο Μουσείο. Περιεργάζεται το καθετί χωρίς να κάνει γνωστή την παρουσία του σε κανέναν.

Κι όταν ξεκινά για να φτάσει στην ιδιαίτερη πατρίδα του, αισθάνεται πολύ συγκινημένος που την βλέπει απελευθερωμένη απ' τους Τούρκους. Τον υποδέχεται και τον μεταφέρει σ' αυτήν σημαιοστολισμένο το πλοίο «ΑΛΕΞΗΣ». Εκείνος σκύβει και φιλά το χώμα της πατρίδας του. Κόσμος πολύς του κάνει υποδοχή. Τον παραλαμβάνει κατόπι ο γιος του νονού του Κ. Προέδρου, Βασίλης Προέδρου, ο οποίος τον φιλοξενεί για λίγο στο ξενοδοχείο «ΑΚΤΑΙΟΝ».

Έστερα φτάνει στο χωριό του Ποταμιά ανάμεσα σε συγγενείς, φίλους και συγχωριανούς.

Όνειρό του είναι να γυρίσει για πάντα στη Θάσο, να δημιουργήσει Μουσείο στην Αλυκή και να μάθει την τέχνη του σε νέους της Θάσου δωρεάν.

Μιλά τα ελληνικά στην τοπική του διάλεκτο και περνά πολλές ώρες κοντά στη θάλασσα.

Συμβουλεύει στ' αδέρφια του να είναι ταπεινοί και να μην καυχώνται γι' αυτόν: «Μ' αρέσει η ταπεινότητα κι όχι ο εγωισμός» έλεγε. Κι' ακόμα: «Εγώ δεν είμαι πολιτικός, είμαι καλλιτέχνης».

Κι όταν οι απλοί χωρικοί, οι συγχωριανοί του, τον ρωτούν αν απέκτησε παιδιά απαντά: «Όλα τα παιδιά μου είναι στην Αμερική», εννοώντας τα γλυπτά του.

Αυτό όμως ήταν και το τελευταίο καλοκαίρι της ζωής του στη Θάσο. Ο θάνατος τον πρόλαβε στις 15 Μαρτίου του 1965. Τελευταία του επιθυμία είναι να ταφεί στη γενέτειρα. Έτσι η σωρός του μεταφέρεται με έξοδα του κράτους στην ιδιαίτερη πατρίδα του.

Τώρα ο Πολύγνωτος Βαγής βρίσκεται θαμμένος εκεί απ' όπου ξεκίνησε, αφού πρώτα έφτασε στις ψηλότερες κορφές της τέχνης.